

ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІ ЕПІФОНЕМИ (НА МАТЕРІАЛІ МАС-МЕДІЙНОГО МОВЛЕННЯ)

Мелкумова Т. В. Прагматичні функції епіфонеми (на матеріалі мас-медійного мовлення).

У статті розкриваються комунікативно-прагматичні функції стилістичної фігури епіфонеми. Особливості використання епіфонеми з'ясовуються на матеріалі інформаційного та публіцистичного мовлення.

Ключові слова: епіфонема, комунікативно-прагматична функція, стилістична фігура, публіцистичний стиль, інформаційне мовлення.

Мелкумова Т. В. Прагматические функции эпифонемы (на материале массмедийной речи).

В статье расскрываются коммуникативно-прагматические функции стилистической фигуры эпифонемы. Особенности употребления эпифонемы выясняются на материале информационной и публицистической речи.

Ключевые слова: эпифонема, коммуникативно-прагматическая функция, стилистическая фигура, публицистический стиль, информационная речь.

Melkumova T. V. The pragmatic functions of epiphoneme (on the basis of mass media speech).

The article considers the communicative-pragmatic functions of the epiphoneme's stylistic figure. The peculiarities of the epiphoneme's usage are ascertained on the basis of information and publicistic speech.

Key words: epiphoneme, communicative-pragmatic function, stylistic figure, publicistic style, information speech.

Термін античної риторики «епіфонема» (від гр. *epiphōnēma* – «після звучання», «оклик») маловживаний у сучасних посібниках зі стилістики та літературознавства. Проте використання епіфонеми у мовленні стимулює інтерес до цієї фігури, за якої пояснювальне або окличне речення після стверджувального з тим же загальним змістом надає першому більшої ваги: *Он опять пошел к начальнику, черт его понес!* [2, с. 527]; *Така моя думка* [3]; *Je ne lui ai rien dit, voilà mon attitude – Я йому нічого не сказав – така моя поведінка* [4]. Давні автори, зокрема Деметрій, тлумачили епіфонеми «як зворот, який прикрашає; зумовлює урочистість мовлення» [1, с. 296]. Сучасний мовознавець О. Сковородніков спостерігає ширше функційне призначення епіфонеми [5, с. 377-378], яка використовується також для акцентуації висновків: *Нет, пора наконец припрячь и подлеца. Итак, припряжем подлеца!* (М. Гоголь). Теоретичні відомості про епіфонеми цілком правомірно ілюструються прикладами з текстів художнього стилю, найбагатшого на виражальні й зображальні мовні засоби.

Наші розвідки дозволили виявити функціонування епіфонеми в мас-медійному мовленні, вплив якого на свідомість реципієнтів зростає з кожним днем, як і кількість друкованих й електронних мас-медійних одиниць (газет, передач тощо). Хоч активність епіфонеми в інформаційних і публіцистичних текстах невисока, використання цієї фігури посилює прагматичний вплив мовлення. Метою статті є визначити і схарактеризувати комунікативно-прагматичні функції епіфонеми у інформаційних і публіцистичних текстах. Джерельною базою послужили

матеріали журналу «Сучасність», газет «Батьківщина» й «Україна молода», телепередач «Один за всіх» і «Свобода слова».

Провідною функцією епіфонеми є посилення інформативності основного висловлювання, як-от: *Абсолютним правом недоторканності на період виконання своїх повноважень в Україні користується Президент. Це стаття 105 Конституції України* [СС, 05.10.2007]. Епіфонема вживається після першого речення для надання йому більшої смислової ваги, має пояснювальне значення: *...є два інститути, між якими сьогодні є непорозуміння: це є Президент і це є Кабінет Міністрів. Це є владні інститути* [ОЗВ, 14.04.2008]. Наведені публіцистичні контексти реалізують репрезентативну функцію (подання актуальної інформації).

Тексти, що реалізують експозитивну функцію, містять підстави й аргументи повідомлень, наприклад: *Немає такого владного інституту в Україні, як Секретаріат Президента. Це дорадчо-консультативний орган* [ОЗВ, 14.04.2008]; *Коли ми не розраховуємо на правосуддя, то ми маємо розраховувати на спеціальний статус, статус недоторканності* [СС, 05.10.2007]. Експозитивність останнього прикладу посилює взаємодія епіфонеми з епаналепсисом, як і в такому контексті: *Ви знаєте, не те, що вона [опозиція] не є відповідальною і конструктивною, а насправді парламентської опозиції немає, тому що в силу розрізненості опозиції, в силу величезної внутрішньої конфліктності, і саме головне – в силу низької інтелектуальної, і навіть, я сказав би, культурної якості опозиції, опозиція як політичний інститут на сьогодні в Україні, – парламентська, – не діє* [СС, 19.04.2010]. Епіфонема взаємодіє з епаналепсисом (опозиції, опозиція), паралелізмом і висхідною градацією (що в силу розрізненості опозиції, в силу величезної внутрішньої конфліктності, і саме головне – в силу низької інтелектуальної, і навіть, я сказав би, культурної якості), тмезисом (я сказав би), інверсією (опозиція парламентська). Узаємодія стилістичних фігур надає виразності й комунікативно-прагматичної потужності висловлюванню.

Епіфонема здатна посилювати стверджувальну функцію висловлювання, у якому мовець реалізує певне істинне (з його позицій) переконання: *За несприятливої історичної погоди – а вона складається для України таки несприятливо – ці 13594321 визначили нашу історичну дорогу не на п'ять чи десять років, як це буває зазвичай на президентських перегонах* [Ст, 2010, № 5, с. 164]; *Але ж була у пострадянських країнах ще й ваучерна приватизація! Так, була* [Ст, 2001, № 11, с. 80]. Стверджувальне значення риторичного оклику в останньому контексті інтенсифіковане епіфонемою.

Епіфонема сприяє реалізації такої прагматично впливової функції мас-медійного мовлення, як оцінна (здатність мовних засобів передавати ставлення мовця до предмета повідомлення): *Літня відпустка Президента*

Кучми – як політ, тобто проходить нормально [УМ, 01.08.2003]; *Але там 12 докторів в галузі конституційного права, десять докторів із теорії держави і права. Там краєці світила українські* [ОЗВ, 14.04.2008]. Епіфонема допомагає виявити авторську високу оцінку українських науковців, які працюють над створенням законів. При вираженні оцінки епіфонема може взаємодіяти з іншими стилістичними фігурами, як-от: *Президія районної ради запропонувала розглянути 42 питання. Це, звичайно, жах!* [Б, 08.05.2008] – оцінну функцію виконує риторичний оклик, що є водночас епіфонемою.

Дуже виразно експлікацію оцінної функції посилює епіфонема в такому контексті: *Чи готова ваша політична сила і ви особисто брати на себе політичну відповідальність за 18-19-річних юнаків і дівчат, яких ви сьогодні фактично ставите під адміністративним тиском головами дільничних комісій, які не мають ніякого досвіду і які будуть фальсифікувати вибори за вашою вказівкою – ті діти, які ще мають несформоване навіть своє мислення, несформовану свою психологію?..* [СС, 25. 10. 2010]. Загальна апелятивність висловлювання інтенсифікується взаємодією таких виражальних засобів синтаксису: силепсису числа (*готова брати*), спадної градації (*ваша політична сила і ви особисто*), амліфікації трьох підрядних частин, інверсованих предикативних частин, апокойну (неоднорідні підрядні частини), риторичного питання, умовчання – такий потенціал виражальних засобів допомагає досягненню прагматичної мети «пророцтво» в наведеному реченні, а також виконанню публіцистичним контекстом інших комунікативно-прагматичних функцій – експресивної, апелятивної та оцінної, власне репрезентативної, фатичної.

Отже, епіфонема є неактивною стилістичною фігурою, що функціонує не лише в художньому мовленні, а й у мас-медійному, інтенсифікуючи при цьому його комунікативно-прагматичний вплив. Епіфонема посилює реалізацію репрезентативної, експозитивної, стверджувальної та оцінної комунікативно-прагматичних функцій текстами публіцистичного й інформаційного стилів. Узаємодія епіфонеми з іншими стилістичними фігурами (зокрема з паралелізмом, риторичним окликом, градацією та ін.) дозволяє мовцю виявити різноманітні відтінки свого настрою, ставлення до ситуації / особи, своєї політичної позиції тощо. Надмірне використання епіфонеми може позбавити мовлення динамізму. Дослідження прагматичних функцій епіфонеми в інформаційних і публіцистичних текстах перспективне: може бути дещо розширений перелік тих функцій мовлення, реалізації яких сприяє епіфонема.

Література

1. Античные теории языка и стиля : антология текста / ред. Ольга Михайловна Фрейденберг. – [переиздание, идентичное оригиналу 1936 г.]. – СПб : «Алетейя», 1996. – 362 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – [4-е изд., стереотип.] – М. : КомКнига, 2007. – 576 с.

3. Епіфонема // Тлумач. Стилiстичнi термiни : [електронний ресурс]. – http://tlumach.com.ua/stylistychni_terminy/page/epifonema.106/
4. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов / Жюль Марузо ; Пер. с франц. Н. Д. Андреева. – М. : Издательство иностранной литературы, 1960. – 436 с.
5. Энциклопедический словарь-справочник. Выразительные средства русского языка и речевые ошибки и недочеты : справочное издание / ред. А. П. Сковородников. – [2-е изд.] – М. : Флинта : Наука, 2009. – 480 с.

Використані джерела

Б	– «Батьківщина», газета (м. Київ)
ОЗВ	– «Один за всіх», ток-шоу («1 канал»)
СС	– «Свобода слова», ток-шоу (ICTV)
Ст	– «Сучасність», журнал (м. Київ)
УМ	– «Україна молода», газета (м. Київ)